Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
2019-2024

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΥ ΕΓΚΡΙΘΗΚΑΝ

P9_TA(2023)0459

Εθιστικός σχεδιασμός διαδικτυακών υπηρεσιών και προστασία των καταναλωτών στην ενιαία αγορά της ΕΕ

Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 12ης Δεκεμβρίου 2023 σχετικά με τον εθιστικό σχεδιασμό διαδικτυακών υπηρεσιών και την προστασία των καταναλωτών στην ενιαία αγορά της ΕΕ (2023/2043(INI))

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,

– έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και ιδίως το άρθρο 169,

– έχοντας υπόψη την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Κατευθυντήριες γραμμές για την ερμηνεία και την εφαρμογή της οδηγίας 2005/29/ΕΚ για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές» (2021/C 526/01),

– έχοντας υπόψη την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Κατευθυντήριες γραμμές για την ερμηνεία και την εφαρμογή της οδηγίας 2011/83/ΕΕ για τα δικαιώματα των καταναλωτών» (2021/C 525/01),

– έχοντας υπόψη την ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Κατευθυντήριες γραμμές για την ερμηνεία και την εφαρμογή της οδηγίας του Συμβουλίου 93/13/ΕΟΚ σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές» (2019/C 323/04),

– έχοντας υπόψη τη μελέτη της Επιτροπής με τίτλο «Behavioural study on unfair commercial practices in the digital environment: dark patterns and manipulative personalisation» [Μελέτη συμπεριφοράς σε σχέση με αθέμιτες εμπορικές πρακτικές στο ψηφιακό περιβάλλον: σκοτεινά μοτίβα και χειραγώγηση μέσω εξατομίκευσης], τελική έκθεση, Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης και Καταναλωτών, 2022,

– έχοντας υπόψη την έκθεση του συνδέσμου ενώσεων καταναλωτών NEUC, του 2022, με τίτλο «EU Consumer protection 2.0. Protecting fairness and consumer choice in a digital economy» [Καταναλωτική

προστασία 2.0. Προστασία της θεμιτής συμπεριφοράς και της προσφοράς επιλογών στους καταναλωτές σε μια ψηφιακή οικονομία],

– έχοντας υπόψη τη διαβούλευση της Επιτροπής με τίτλο «Ψηφιακή δικαιοσύνη – έλεγχος καταλληλότητας της νομοθεσίας της ΕΕ για τους καταναλωτές» και τη συνοπτική έκθεσή της,

– έχοντας υπόψη τη μελέτη της Υπηρεσίας Έρευνας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του 2019 με τίτλο «Harmful Internet use. Part I: Internet addiction and problematic use» [Επιβλαβής χρήση του διαδικτύου. Μέρος 1: Εθισμός στο διαδίκτυο και προβληματική χρήση του],

– έχοντας υπόψη την έκθεση των Ηνωμένων Εθνών του 2021 με τίτλο «Our Common Agenda – Report of the Secretary-General» [Το κοινό μας θεματολόγιο – έκθεση του Γενικού Γραμματέα],

– έχοντας υπόψη το ψήφισμά του, της 12ης Μαρτίου 2009, σχετικά με την προστασία των καταναλωτών, ιδίως των ανηλίκων, όσον αφορά τη χρήση βιντεοπαιχνιδιών[1],

– έχοντας υπόψη τον κανονισμό (ΕΕ) 2022/2065 σχετικά με την ενιαία αγορά ψηφιακών υπηρεσιών (πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες)[2],

– έχοντας υπόψη την πρόταση κανονισμού για τη θέσπιση εναρμονισμένων κανόνων σχετικά με την τεχνητή νοημοσύνη (πράξη για την τεχνητή νοημοσύνη) (COM(2021)0206),

– έχοντας υπόψη τον κανονισμό (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων)[3],

– έχοντας υπόψη το άρθρο 24 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ,

– έχοντας υπόψη τη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού και το γενικό σχόλιο αριθ. 25 (2021) στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των παιδιών σχετικά με το ψηφιακό περιβάλλον,

– έχοντας υπόψη τη στρατηγική της Επιτροπής για ένα καλύτερο διαδίκτυο για τα παιδιά,

– έχοντας υπόψη το άρθρο 54 του Κανονισμού του,

---

1 ΕΕ C 87 E της 1.4.2010, σ. 122.
2 ΕΕ L 277 της 27.10.2022, σ. 1.
3 ΕΕ L 119 της 4.5.2016, σ. 1.

– έχοντας υπόψη την έκθεση της Επιτροπής Εσωτερικής Αγοράς και Προστασίας των Καταναλωτών (A9-0340/2023),

Α. λαμβάνοντας υπόψη ότι στη σημερινή οικονομία που βασίζεται στην προσοχή, ορισμένες εταιρείες τεχνολογίας χρησιμοποιούν σχεδιαστικές και συστημικές λειτουργίες για να επωφεληθούν από τις ευπάθειες των χρηστών και των καταναλωτών, προκειμένου να τραβήξουν την προσοχή τους και να αυξήσουν τον χρόνο που αφιερώνουν σε ψηφιακές πλατφόρμες· λαμβάνοντας υπόψη ότι πολλές ψηφιακές υπηρεσίες, όπως τα διαδικτυακά παιχνίδια, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, οι υπηρεσίες συνεχούς ροής για ταινίες, σειρές ή μουσική, οι διαδικτυακές αγορές ή τα διαδικτυακά καταστήματα μπορεί να έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε οι χρήστες να παραμένουν στην πλατφόρμα όσο το δυνατόν περισσότερο, προκειμένου να μεγιστοποιούνται τα δεδομένα που συλλέγονται, ο χρόνος και τα ποσά που δαπανούν εκεί, καθώς και η δραστηριότητα, η συμμετοχή, η παραγωγή περιεχομένου, η ανάπτυξη δικτύου και η κοινοχρησία δεδομένων· λαμβάνοντας υπόψη ότι αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις υπηρεσίες χρηματικής αποτίμησης των δεδομένων· λαμβάνοντας υπόψη ότι, κατά συνέπεια, πολλές επιγραμμικές υπηρεσίες έχουν σχεδιαστεί για να εξυπηρετούν ταυτόχρονα διάφορους σκοπούς, και συγκεκριμένα να βελτιστοποιούν την εμπειρία των χρηστών και να διατηρούν την προσοχή των χρηστών και, επομένως, να είναι όσο το δυνατόν πιο εθιστικές· λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν βασίζονται όλες οι ψηφιακές υπηρεσίες στο ίδιο επιχειρηματικό μοντέλο, καθώς, ενώ ορισμένες ψηφιακές υπηρεσίες ενδιαφέρονται για τη χρηματική αποτίμηση των δεδομένων και τον χρόνο που δαπανάται στην εφαρμογή για τη συλλογή δεδομένων και τη χρήση τους για διαφημιστικούς σκοπούς, άλλες ψηφιακές υπηρεσίες λειτουργούν εν μέρει ή πλήρως με συνδρομητικά μοντέλα που ενδέχεται να περιέχουν ή να μην περιέχουν χαρακτηριστικά εθιστικού σχεδιασμού· λαμβάνοντας υπόψη ότι ορισμένες υπηρεσίες επιτυχώς δεν βασίζονται σε σχεδιασμό που παρατείνει τον χρόνο που δαπανάται στην πλατφόρμα· λαμβάνοντας υπόψη ότι η εμπορική επιτυχία και η δεοντολογική ανάπτυξη των εφαρμογών δεν αποκλείουν η μία την άλλη· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι όροι «χειραγωγικός σχεδιασμός», «εθιστικός σχεδιασμός» ή «συμπεριφορικός σχεδιασμός» επιγραμμικών υπηρεσιών περιγράφουν χαρακτηριστικά που οδηγούν σε κινδύνους και βλάβες, καθώς και σε μορφές ψηφιακού εθισμού σχετιζόμενες με τη συμπεριφορά, όπως η «υπερβολική ή επιβλαβής χρήση του διαδικτύου», ο «εθισμός σε έξυπνα τηλέφωνα», ο «τεχνολογικός ή διαδικτυακός εθισμός», ο «εθισμός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης»· λαμβάνοντας υπόψη ότι ο ακαδημαϊκός κόσμος συμφωνεί σε διαρκώς μεγαλύτερο βαθμό ότι φαινόμενα όπως ο «εθισμός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης» όντως υπάρχουν· λαμβάνοντας υπόψη ότι πρέπει να εξετάσουμε τα χαρακτηριστικά διατήρησης της προσοχής ή εθισμού που υποκινούν τη συμπεριφορά αυτή, όχι τα μέσα ή τις συσκευές καθαυτές· λαμβάνοντας υπόψη ότι απαιτείται περαιτέρω έρευνα για την καλύτερη κατανόηση των

υποκείμενων ζητημάτων, των επιπτώσεων των επιγραμμικών υπηρεσιών και των πιθανών λύσεων·

Β. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ψηφιακές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, αλλάζουν ριζικά την κοινωνία και επιτυγχάνουν θετικά αποτελέσματα, όπως αυξημένη αποτελεσματικότητα, συνδεσιμότητα, προσβασιμότητα και αναψυχή, καθώς και ότι επιτρέπουν στα παιδιά και τους νέους να συνδέονται, να μαθαίνουν και να εκτιμούν διαφορετικές προοπτικές και κοσμοθεωρίες, να αναπτύσσουν γνώσεις και να εξερευνούν τομείς ενδιαφέροντος· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι εφαρμογές μπορούν να μας βοηθήσουν να γίνουμε πιο παραγωγικοί, να ασκηθούμε περισσότερο ή να επιλύσουμε συγκεκριμένα προβλήματα, όπως φαίνεται από τις εφαρμογές επισκεψιμότητας, τραπεζικών συναλλαγών ή μετάφρασης· λαμβάνοντας υπόψη ότι η ψηφιοποίηση και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης θέτουν επίσης νέες προκλήσεις για την κοινωνία και απαιτούν την εστίαση του ενδιαφέροντος των πολιτικών στους κινδύνους τόσο της σωματικής όσο και της ψυχικής υγείας που συνδέονται με τη χρήση διαδικτυακών υπηρεσιών· λαμβάνοντας υπόψη ότι, με όλες τις βελτιώσεις που έχει επιφέρει η τεχνολογία στη ζωή των ατόμων, η εξελιγμένη χρήση εθιστικού, συμπεριφορικού, παραπλανητικού ή ψυχαναγκαστικού σχεδιασμού μπορεί να έχει επιβλαβείς συνέπειες για τη διαδικτυακή συμπεριφορά των καταναλωτών και, συνεπώς, είναι αναγκαίο να δοθούν στις ρυθμιστικές αρχές και τους ερευνητές τα εργαλεία που χρειάζονται για να αναλύσουν τις επιπτώσεις της χρήσης αυτών των πλατφορμών·

Γ. λαμβάνοντας υπόψη ότι τα άτομα ηλικίας 16-24 ετών περνούν κατά μέσο όρο πάνω από επτά ώρες την ημέρα στο διαδίκτυο[1]· λαμβάνοντας υπόψη ότι ένα στα τέσσερα παιδιά και νέοι επιδεικνύουν «προβληματική» ή «δυσλειτουργική» χρήση έξυπνων τηλεφώνων, δηλαδή συμπεριφορικά πρότυπα που αντικατοπτρίζουν εθισμό[2]· λαμβάνοντας υπόψη ότι, σύμφωνα με έρευνες, η προβληματική χρήση έξυπνων τηλεφώνων εξακολουθεί να αυξάνεται και ότι πολλά παιδιά σπάνια αποσυνδέονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αντιθέτως τα χρησιμοποιούν συνεχώς κατά τη διάρκεια της ημέρας και αισθάνονται ανασφάλεια χωρίς το κινητό τους τηλέφωνο· λαμβάνοντας υπόψη ότι, σύμφωνα με έρευνες, η αύξηση των προβλημάτων ψυχικής υγείας στους εφήβους μπορεί να συνδέεται με την υπερβολική χρήση των μέσων

---

1 Μέσος ημερήσιος χρόνος που αφιερώνεται στη χρήση του του διαδικτύου παγκοσμίως, από το 4ο τρίμηνο του 2022, ανά ηλικία και φύλο, Statista, 22 Μαΐου 2023, https://www.statista.com/statistics/1378510/daily-time-spent-online-worldwide-by-age-and-gender/.

2 Lopez-Fernandez, O. and Kuss, D., *Harmful Internet Use Part I: Internet addiction and problematic use*, EPRS, STOA, σ. 51, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/624249/EPRS_STU(2019)624249_EN.pdf.

κοινωνικής δικτύωσης και ότι η πίεση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει προσδιοριστεί ως μία από τις πέντε κορυφαίες αιτίες προβλημάτων ψυχικής υγείας στα παιδιά· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι νεότεροι πληθυσμοί είναι πιο ευάλωτοι σε ψυχοπαθολογικές εξελίξεις και ότι οι επιβλαβείς συμπεριφορές και οι ψυχικές καταστάσεις που έχουν δημιουργηθεί στην παιδική ηλικία μπορούν να διαμορφώσουν τη μετέπειτα πορεία της ζωής· λαμβάνοντας υπόψη ότι ο εθισμός στα παιχνίδια αναγνωρίζεται ως ψυχική διαταραχή από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας·

Δ. λαμβάνοντας υπόψη ότι ο εθισμός που σχετίζεται με τη χρήση του διαδικτύου μπορεί να εμφανίσει παρόμοιες ανεπιθύμητες ενέργειες με τις εξαρτήσεις που σχετίζονται με ουσίες, έχουν δε παρατηρηθεί μεταξύ άλλων συμπεριφορές ανοχής και υποτροπής[1]· λαμβάνοντας υπόψη ότι υπάρχει αυστηρή ρύθμιση για άλλα εθιστικά προϊόντα και υπηρεσίες για την πρόληψη του εθισμού και την προστασία των καταναλωτών από βλάβες· λαμβάνοντας υπόψη ότι η προβληματική χρήση έξυπνων τηλεφώνων ή του διαδικτύου έχει συνδεθεί με μικρότερη ικανοποίηση από τη ζωή και συμπτώματα ψυχικής υγείας όπως κατάθλιψη, χαμηλή αυτοεκτίμηση, διαταραχές σε σχέση με την αντίληψη του σώματος, διατροφικές διαταραχές, αγχώδης διαταραχή, υψηλά επίπεδα εικαζόμενου άγχους, παραμέληση της οικογένειας και των φίλων, απώλεια αυτοελέγχου, έλλειψη ύπνου και ιδεοψυχαναγκαστικά συμπτώματα, όπως οι ψυχαναγκαστικές

---

1 Lopez-Fernandez, O. and Kuss, D., *Harmful Internet Use Part I: Internet addiction and problematic use*, EPRS, STOA, σ. 51, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/624249/EPRS_STU(2019)624249_EN.pdf.

αγορές μεταξύ νεαρών ενηλίκων[1]· λαμβάνοντας υπόψη ότι όσοι κάνουν εντατική χρήση ψηφιακών μέσων έχουν διπλάσιες πιθανότητες να αντιμετωπίσουν προβλήματα ψυχικής υγείας, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων κινδύνου αυτοκτονίας και αυτοτραυματισμού· λαμβάνοντας υπόψη ότι τα παιδιά και οι νέοι είναι πιο ευεπίφοροι σε αυτά τα συμπτώματα· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι συνθήκες ψυχικής υγείας που έχουν καθιερωθεί κατά την παιδική ηλικία μπορούν να διαμορφώσουν τη μετέπειτα πορεία της ζωής ενός ατόμου· λαμβάνοντας υπόψη ότι η υπερβολική χρήση του διαδικτύου συνδέεται με προβλήματα σε σχέση με τις καθημερινές υποχρεώσεις, χαμηλότερους βαθμούς, χαμηλές σχολικές και ακαδημαϊκές επιδόσεις ή χαμηλές επιδόσεις στην εργασία· λαμβάνοντας υπόψη ότι ο επιπολασμός των ψηφιακών εθισμών και η συσχέτισή τους με συμπτώματα κοινών ψυχικών διαταραχών αποτελεί εντεινόμενο πρόβλημα δημόσιας υγείας και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να απασχολήσει τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής· λαμβάνοντας υπόψη ότι απαιτείται περαιτέρω έρευνα για την καλύτερη τεκμηρίωση της ανάπτυξης των καταλληλότερων διαγνωστικών κριτηρίων και τον προσδιορισμό των παραγόντων κινδύνου για διάφορους ψηφιακούς εθισμούς· λαμβάνοντας υπόψη ότι ορισμένες υπηρεσίες, προϊόντα ή χαρακτηριστικά που ενδέχεται να μην επηρεάζουν τους ενήλικες μπορεί, αντίθετα, να είναι ιδιαίτερα επικίνδυνα, εθιστικά ή άλλως επιβλαβή για τα παιδιά, μεταξύ άλλων λόγω του σωρευτικού αντίκτυπου ενός συνδυασμού

---

[1] Βλ. μεταξύ άλλων: Sohn, S., Rees, P., Wildridge, B., Kalk, N. J., και Carter, B. R. (2019). *Prevalence of problematic smartphone usage and associated mental health outcomes amongst children and young people: a systematic review, meta-analysis and GRADE of the evidence*. BMC Psychiatry, 19, 2019. Peterka-Bonetta, J., Sindermann, C., Elhai, J.D., Montag, C., *Personality associations with smartphone and internet use disorder: a comparison study including links to impulsivity and social anxiety*. Front Public Health 7:127, 2019· Samra, A., Warburton, W. A., and Collins, A. M., *Social comparisons: A potential mechanism linking problematic social media use with depression*. Journal of Behavioral Addictions, 2022· Laconi, S. et al. *Cross-cultural study of Problematic Internet Use in nine European countries,* In: Computers in Human Behavior, 84, σ.430-440, 2018· Lopez-Fernandez, O. and Kuss, D. *Harmful Internet Use Part I: Internet addiction and problematic use*, EPRS, STOA, σ. 51· Cesarina Mason, M., Zamparo, G., Marini, A., and Ameen, N. *Glued to your phone? Generation Z's smartphone addiction and online compulsive buying* In: Computers in Human Behaviour, Vol.136, November 2022· Learning to deal with Problematic Usage of the Internet, Revised Edition / COST Action 2023; Boer, M. *#ConnectedTeens Social media use and adolescent wellbeing*, 2022· Neophytou, E. Manwell, L.A. and Eikelboom, R. *Effects of excessive screen time on neurodevelopment, learning, memory, mental health, and neurodegeneration: a scoping review*, Int J Ment Health Addiction, 19, 2019, σ. 724-744.

πολλών χαρακτηριστικών ή του παρατεταμένου αντίκτυπου με την πάροδο του χρόνου·

Ε. λαμβάνοντας υπόψη ότι όλες οι επιγραμμικές υπηρεσίες και τα προϊόντα στα οποία είναι πιθανό να έχουν πρόσβαση παιδιά θα πρέπει να σχεδιάζονται με κύριο γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού· λαμβάνοντας υπόψη ότι ορισμένες επιγραμμικές υπηρεσίες και προϊόντα μπορεί να είναι εξαιρετικά επικίνδυνα, εθιστικά ή άλλως επιβλαβή για τα παιδιά, μεταξύ άλλων λόγω του συνδυασμένου αντίκτυπου πολλών χαρακτηριστικών ή του σωρευτικού τους αντίκτυπου με την πάροδο του χρόνου·

ΣΤ. λαμβάνοντας υπόψη ότι, σύμφωνα με ορισμένες έρευνες, ο υπερβολικός χρόνος ελέγχου ή η προβληματική χρήση δύνανται να επηρεάσουν την ανάπτυξη του εγκεφάλου· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι αυξήσεις στα προβλήματα χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης συνδέονται με ελλείμματα προσοχής, βραχύτερη ικανότητα συγκέντρωσης, ψυχαναγκασμό και συμπτώματα διαταραχής ελλειμματικής προσοχής και υπερκινητικότητας (ADHD)[1]· λαμβάνοντας υπόψη ότι η εντατική χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης έχει συνδεθεί με χαμηλότερα επίπεδα φαιάς ουσίας σε ορισμένες περιοχές του εγκεφάλου, όπως συμβαίνει και με άλλες εθιστικές ουσίες· λαμβάνοντας υπόψη ότι ο υπερβολικός χρόνος μπροστά σε οθόνη έχει αποδειχθεί ότι έχει πιθανές επιπτώσεις στην ανάπτυξη του νευρικού συστήματος, τη μάθηση και τη μνήμη, και ότι ο καθιστικός τρόπος ζωής που συνδέεται με τον χρόνο ενασχόλησης με ηλεκτρονικά μέσα ενέχει δυνητικά αυξημένο κίνδυνο πρώρου νευροεκφυλισμού[2]·

Ζ. λαμβάνοντας υπόψη ότι ο εθιστικός σχεδιασμός μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει αρνητικό αντίκτυπο σε όλους, και όχι μόνο σε άτομα που παρουσιάζουν προβληματικά πρότυπα χρήσης· λαμβάνοντας υπόψη ότι ο εθιστικός σχεδιασμός καθιστά δύσκολη την εστίαση στο έργο, λόγω διάσπασης της προσοχής, π.χ. με μηνύματα και ειδοποιήσεις που διαταράσσουν συνεχώς τη συγκέντρωση των ανθρώπων· λαμβάνοντας υπόψη ότι ο εθιστικός σχεδιασμός των επιγραμμικών υπηρεσιών οδηγεί σε αυξημένη πίεση για επιδόσεις και σε κοινωνική πίεση για μόνιμη διαδικτυακή παρουσία και σύνδεση, αυξάνοντας τον κίνδυνο άγχους και επαγγελματικής εξουθένωσης· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι καταναλωτές στο διαδίκτυο έρχονται διαρκώς

---

1 Boer, M. *#ConnectedTeens Social media use and adolescent wellbeing*, 2022· Boer, M., Stevens, G. Finkenauer, C., van den Eijnden, R., *Attention Deficit Hyperactivity Disorder-Symptoms, Social Media Use Intensity, and Social Media Use Problems,* In Adolescents: Investigating Directionality, Child Development, 91, 4, 2020.

2 Neophytou, E., Manwell, L.A. and Eikelboom R., *Effects of excessive screen time on neurodevelopment, learning, memory, mental health, and neurodegeneration: a scoping review* Int J Ment Health Addiction, 19, 2019, σ. 724-744.

αντιμέτωποι όλο και περισσότερο με υπερκορεσμό πληροφορίων και τεράστια αισθητηριακά ερεθίσματα καθ’ όλη τη διάρκεια της ημέρας, γεγονός που ενδέχεται να οδηγήσει σε περιορισμό της γνωστικής τους ικανότητα, και ότι οι διεπαφές χρήστη προσφέρουν περιορισμένο μόνο έλεγχο επί των δεδομένων τους· λαμβάνοντας υπόψη ότι ο χρόνος που περνούν μπροστά στις οθόνες είναι χρόνος που δεν είναι σωματικά δραστήριοι, δεν μετακινούνται, δεν βγαίνουν, δεν αποσυνδέονται και δεν χαλαρώνουν, στοιχεία που συνδέονται στο σύνολό τους με τη σωματική και ψυχική ευεξία και είναι κρίσιμα για την ανάπτυξη των παιδιών· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι έφηβοι που περνούν μικρό χρονικό διάστημα στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες είναι γενικά οι πιο ευτυχείς· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι άνθρωποι που σταματούν να χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για μία εβδομάδα βιώνουν σημαντικές βελτιώσεις όσον αφορά την ευεξία·

Η. λαμβάνοντας υπόψη ότι, κατά μέσο όρο, τα έφηβα κορίτσια περνούν περισσότερο χρόνο στο διαδίκτυο, σε έξυπνα τηλέφωνα, μέσα κοινωνικής δικτύωσης και γραπτά μηνύματα από ό,τι τα αγόρια· λαμβάνοντας υπόψη ότι τα αγόρια αφιερώνουν περισσότερο χρόνο σε παιχνίδια και ηλεκτρονικές συσκευές εν γένει· λαμβάνοντας υπόψη ότι τα κορίτσια εμφανίζουν ισχυρότερη σχέση μεταξύ του χρόνου οθόνης και της κακής ψυχικής υγείας από ό,τι τα αγόρια και είναι πάνω από δύο φορές πιθανό να έχουν κλινικά σημαντικά επίπεδα καταθλιπτικών συμπτωμάτων από ό,τι τα αγόρια· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι εθιστικές επιγραμμικές υπηρεσίες συχνά απευθύνονται σε ανηλίκους ή είναι προσβάσιμες σε παιδιά όλων των ηλικιών· λαμβάνοντας υπόψη ότι όλες οι υπηρεσίες και τα προϊόντα στα οποία ενδέχεται να έχουν πρόσβαση τα παιδιά πρέπει να είναι ασφαλή για αυτά και να λαμβάνουν υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού·

Θ. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι διεπαφές ορισμένων ψηφιακών υπηρεσιών εκμεταλλεύονται ψυχολογικές ευπάθειες παρόμοιες με εκείνες που σχετίζονται με τον εθισμό στα τυχερά παιχνίδια· λαμβάνοντας υπόψη ότι τα χαρακτηριστικά εθιστικού σχεδιασμού εκμεταλλεύονται σκοπίμως τις ευπάθειες των καταναλωτών, κάνοντάς τους να αφιερώνουν πολύ περισσότερο χρόνο σε εφαρμογές και να καταναλώνουν περισσότερο από ό,τι σκόπευαν· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι πλατφόρμες εφαρμόζουν τεχνικές παιγνιοποίησης, δηλαδή σχεδιασμό συμπεριφοράς με τη χρήση μηχανικής παιγνίων για να ανταμείβουν την ολοκλήρωση των εργασιών και να δίνουν στους χρήστες μια ψευδαίσθηση επιλογής και ελέγχου, ενώ παράλληλα τους υποβάλλουν σε εσκεμμένα ελεγχόμενο σε υψηλό βαθμό χρονοδιάγραμμα·

Ι. λαμβάνοντας υπόψη ότι τα χαρακτηριστικά εθιστικού σχεδιασμού συνδέονται συχνά με ψυχοκοινωνικά πρότυπα που εκμεταλλεύονται τις ψυχολογικές ανάγκες, τις ευαισθησίες και τις επιθυμίες των καταναλωτών, όπως η κοινωνική ένταξη, το κοινωνικό άγχος, ο φόβος της παράλειψης (που ενθαρρύνεται από την προσωρινή μόνο

διαθεσιμότητα πληροφοριών, όπως «ιστορίες», «πληκτρολογεί...»), η ανάγκη δικτύωσης, η παρόρμηση για ολοκλήρωση εργασιών σε συνεχή ροή, ακόμη και αν υπάρξει διακοπή, για παράδειγμα αγνοώντας όλες τις στιγμές που τους επιτρέπουν ενστικτωδώς να τερματίσουν μια εργασία, γνωστές και ως «ερεθίσματα διακοπής» (αδιάκοπη κύλιση στην οθόνη, εμφάνιση ιδιαιτέρως ενδιαφέροντος περιεχομένου που εξαφανίζεται αμέσως όταν επαναφορτώνεται η ροή περιεχομένου, αυτόματη αναπαραγωγή), μέσω του καθορισμού στόχων για τους χρήστες, όπως η επίτευξη «σερί ρέντας», ως αποτέλεσμα της απώλειας του αυτοελέγχου· λαμβάνοντας υπόψη ότι τα σχεδιαστικά χαρακτηριστικά μπορεί να είναι εθιστικά για διάφορους λόγους, για παράδειγμα όπως γίνεται με μια διαλείπουσα μεταβλητή ανταμοιβή που οδηγεί σε αύξηση της ντοπαμίνης, έτσι ακριβώς όπως είναι και η δυναμική των μηχανημάτων τυχερών παιγνίων, με προώθηση ειδοποιήσεων ή με την κοινωνική αμοιβαιότητα που οδηγεί σε χημικές αντιδράσεις στον εγκέφαλο, όπου οι άνθρωποι, αφενός, λαμβάνουν κοινωνική ανταμοιβή, όπως τα like, και, αφετέρου, αισθάνονται κοινωνική πίεση για να απαντήσουν στους άλλους, π.χ. με επιβεβαίωση ανάγνωσης· λαμβάνοντας υπόψη ότι τα χαρακτηριστικά που περιγράφονται παραπάνω συνδυάζονται με λεπτομερή εξατομίκευση προκειμένου να επηρεάσουν τους χρήστες σε ατομικό επίπεδο, με αποτέλεσμα να αυξάνονται τα πρότυπα συμπεριφοράς και οι κίνδυνοι που εντοπίζονται· λαμβάνοντας υπόψη ότι τα παιδιά είναι πιο ευάλωτα στα χαρακτηριστικά αυτά, ιδίως στα πιο πρώιμα στάδια ανάπτυξης·

ΙΑ. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι σύγχρονες υπηρεσίες που βασίζονται στα δεδομένα θέτουν τον καταναλωτή σε μειονεκτικότερη θέση, καθώς δημιουργούν ανισορροπίες ισχύος και ψηφιακή ασυμμετρία με αποτέλεσμα μια καθολική κατάσταση ψηφιακής ευπάθειας που προκύπτει από εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες πέραν του ελέγχου του καταναλωτή· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι καταναλωτές έρχονται διαρκώς αντιμέτωποι με την τεχνητή νοημοσύνη που μπορεί να εντοπίσει και να εκμεταλλευτεί εύκολα τις ευπάθειες, και με υπηρεσίες που αλλάζουν τακτικά τις αρχιτεκτονικές επιλογής τους για να μεγιστοποιήσουν τα ποσοστά μετατροπής και την αφοσίωση· λαμβάνοντας υπόψη ότι αυτό καταδεικνύει ότι η έννοια της ευπάθειας δεν πρέπει να περιορίζεται στις «παραδοσιακά προστατευόμενες» ομάδες αλλά πρέπει να περιλαμβάνει όλους τους καταναλωτές·

ΙΒ. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι εθιστικές πρακτικές έχουν μελετηθεί εμπειρικά και περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά σχεδιασμού, όπως η «ατέρμων κύλιση», η «έλξη για ανανέωση περιεχομένου» της σελίδας, «η ατέρμων αυτόματη αναπαραγωγή» βίντεο, οι εξατομικευμένες συστάσεις, οι «κοινοποιήσεις ανάκτησης», δηλαδή ειδοποιήσεις για την ανάκτηση της προσοχής των χρηστών μετά την έξοδο από μια υπηρεσία ή εφαρμογή, το «παιχνίδι με ραντεβού» σε ορισμένες στιγμές κατά τη διάρκεια της ημέρας, ο σχεδιασμός που οδηγεί σε αποδυναμωμένη αντίληψη του χρόνου ή οι «ψευδείς κοινωνικές κοινοποιήσεις» που δημιουργούν μια ψευδαίσθηση

επικαιροποιήσεων εντός του κοινωνικού κύκλου του χρήστη στο διαδίκτυο, όπου ότι τα χαρακτηριστικά αυτά συχνά συναντώνται σε συνδυασμό με εξατομικευμένα στοιχεία· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι καταναλωτές αναγκάζονται να δαπανούν περισσότερο χρόνο σε αυτές τις πλατφόρμες· λαμβάνοντας υπόψη ότι άλλα ψυχαναγκαστικά χαρακτηριστικά σχεδιασμού είναι, για παράδειγμα, το κουμπί «like», οι λειτουργίες επιβεβαίωσης ανάγνωσης, το μήνυμα «πληκτρολογεί…», αλλά και ο αριθμός των ακολούθων που συγκεντρώνονται σε μια πλατφόρμα, τα χρώματα που χρησιμοποιούν οι πλατφόρμες, οι ειδοποιήσεις προώθησης και οι χρονικοί περιορισμοί του περιεχομένου, όπως οι προσωρινά διαθέσιμες ιστορίες· λαμβάνοντας υπόψη ότι η εξαιρετικά ταχεία ανάπτυξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης απαιτεί συνεχή έρευνα, ιδίως όσον αφορά την ψυχική υγεία και τους ανηλίκους·

ΙΓ. λαμβάνοντας υπόψη ότι ορισμένα συστήματα συστάσεων, τα οποία βασίζονται τόσο στην εξατομίκευση όσο και στην αλληλεπίδραση, όπως τα κλικ και τα like, ενδεχομένως να αποτελούν σημαντικό χαρακτηριστικό ψυχαναγκαστικού, εθιστικού ή συμπεριφορικού σχεδιασμού· λαμβάνοντας υπόψη ότι, ταυτόχρονα, τα συστήματα συστάσεων μπορούν να συμβάλουν στη λειτουργικότητα των πλατφορμών για την ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, αλλά συχνά αποσκοπούν επίσης στη διατήρηση των χρηστών στην πλατφόρμα· λαμβάνοντας υπόψη ότι η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες έχει θεσπίσει ορισμένες υποχρεώσεις διαφάνειας για τα συστήματα συστάσεων·

ΙΔ. λαμβάνοντας υπόψη ότι πολλές εταιρείες τεχνολογίας χρησιμοποιούν πειραματικούς πίνακες δεικτών ως βάση για τις σχεδιαστικές αποφάσεις τους· λαμβάνοντας υπόψη ότι τέτοια πειράματα στην πραγματική ζωή πραγματοποιούνται απευθείας στους καταναλωτές χωρίς τη γνώση ή τη συγκατάθεσή τους· λαμβάνοντας υπόψη ότι δεν είναι σαφές σε ποιον βαθμό τέτοιου είδους πειράματα υπόκεινται σε μέτρα ασφαλείας λόγω της έλλειψης διαφάνειας κατά την ανάπτυξή τους·

ΙΕ. λαμβάνοντας υπόψη ότι τα χαρακτηριστικά εθιστικού σχεδιασμού που περιγράφονται ανωτέρω δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με την απλή επιβολή χρονικών ορίων στις επιγραμμικές υπηρεσίες, καθώς η προσέγγιση αυτή μεταθέτει την ευθύνη στο άτομο αντί να αντιμετωπίζει το βασικό ζήτημα του εθιστικού σχεδιασμού των κερδοσκοπικών επιγραμμικών υπηρεσιών· λαμβάνοντας υπόψη ότι καμία από τις πλατφόρμες «λύσεων» δεν έχει οδηγήσει σε σοβαρή αλλαγή ή μείωση της χρήσης επιγραμμικών υπηρεσιών· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι έφηβοι δεν αποδέχονται εύκολα τη γονική ρύθμιση της χρήσης τους στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και συχνά δεν δυσκολεύονται να παρακάμψουν τυχόν τεχνικούς περιορισμούς που τους επιβάλλονται· λαμβάνοντας υπόψη ότι μέτρα, όπως ο γονικός έλεγχος και ο ψηφιακός γραμματισμός, είναι συμπληρωματικά προς την ευθύνη των παρόχων να προστατεύουν και να προωθούν τα δικαιώματα των παιδιών στο ψηφιακό περιβάλλον, ιδίως μέσω

μέτρων ασφάλειας από το στάδιο του σχεδιασμού, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι ο σχεδιασμός των προϊόντων και των υπηρεσιών τους δεν έχει αρνητικές συνέπειες για τα παιδιά· λαμβάνοντας υπόψη ότι έρευνες έχουν δείξει ότι ο καθορισμός σαφών κανόνων και η εποικοδομητική επικοινωνία με τα παιδιά μπορεί να βοηθήσει στην πρόληψη του εθισμού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης· λαμβάνοντας υπόψη ότι οι ψηφιακές υπηρεσίες θα πρέπει να παρέχουν μια πλατφόρμα την οποία οι γονείς και οι εκπαιδευτές θα μπορούν να συμβουλεύονται σχετικά με τους κινδύνους της υπερβολικής χρήσης του διαδικτύου και με το πώς να συνομιλούν για αυτό το θέμα με τα παιδιά και τους νέους· λαμβάνοντας υπόψη ότι διεξάγονται συζητήσεις στο πλαίσιο συνεχιζόμενων μη νομοθετικών πρωτοβουλιών, όπως ο κώδικας δεοντολογίας της ΕΕ για τον ηλικιακά κατάλληλο σχεδιασμό [στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής στρατηγικής του 2022 για ένα καλύτερο διαδίκτυο για τα παιδιά (BIK+)], η προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ψυχική υγεία και το σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση για την περίοδο 2021-2027·

ΙΣΤ. λαμβάνοντας υπόψη ότι τα άρθρα 25, 27, 28 και 38 της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες προβλέπουν την απαγόρευση παραπλανητικών ή χειραγωγικών χαρακτηριστικών, υποχρεώσεις διαφάνειας και επιλογής για τα συστήματα συστάσεων και την κατάρτιση προφίλ, καθώς και μέτρα για την προστασία των ανηλίκων· λαμβάνοντας υπόψη ότι η πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες εισάγει ήδη διατάξεις κατά της χρήσης «σκοτεινών μοτίβων», οι οποίες όμως περιορίζονται στην αρχιτεκτονική επιλογών και επηρεάζουν τις επιλογές, αλλά δεν αφορούν τον συμπεριφορικό σχεδιασμό που είναι αφ’ εαυτού εθιστικός· επιπλέον, έχουν περιορισμένο πεδίο εφαρμογής, καθώς δεν εφαρμόζονται σε όλες τις επιγραμμικές υπηρεσίες αλλά μόνο σε επιγραμμικές πλατφόρμες, αποκλείοντας με τον τρόπο αυτό κρίσιμες προβληματικές υπηρεσίες, όπως τα διαδικτυακά παιχνίδια· λαμβάνοντας υπόψη ότι η οριζόντια νομοθεσία της πράξης για την ΤΝ[1] που πρόκειται να εγκριθεί σύντομα αποσκοπεί στην απαγόρευση των συστημάτων ΤΝ που αναπτύσσουν χαρακτηριστικά απευθυνόμενα στο υποσυνείδητο, αλλά περιορίζεται σε συστήματα που «χειραγωγούν σκόπιμα ή εφαρμόζουν παραπλανητικές τεχνικές»·

Εθιστικός σχεδιασμός επιγραμμικών υπηρεσιών

1. χαιρετίζει τον έλεγχο καταλληλότητας της νομοθεσίας για τους καταναλωτές όσον αφορά την ψηφιακή δικαιοσύνη εκ μέρους της Επιτροπής, ως μια μοναδική ευκαιρία να προετοιμαστεί το έδαφος για μια νέα γενιά νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών που θα αντιστρέψει τις αρνητικές τάσεις, οι οποίες αποδυναμώνουν

---

[1] Koning, I.M., κ.ά., *Bidirectional effects of internet-specific parenting practices and compulsive social media and internet game rules*, Journal of Behavioral Addictions 2018, σ. 624-632.

τη θέση των καταναλωτών και μειώνουν τα δικαιώματα των καταναλωτών σε έναν κόσμο που κυριαρχείται από τις ψηφιακές τεχνολογίες· για τον σκοπό αυτόν, καλεί την Επιτροπή να επανεξετάσει, στο πλαίσιο του εν λόγω ελέγχου καταλληλότητας, τις έννοιες και τους ορισμούς στη νομοθεσία για τους καταναλωτές, όπως ο ορισμός του «καταναλωτή», του «ευάλωτου καταναλωτή» και του «εμπόρου», προκειμένου να προστατεύει τους καταναλωτές από βλάβες και να ανταποκριθεί στις προκλήσεις που θέτει η εποχή των δεδομένων·

2. πιστεύει ότι ο ψηφιακός εθισμός και οι ψυχαναγκαστικές τεχνολογίες είναι προβλήματα που απαιτούν ολοκληρωμένη κανονιστική αντιμετώπιση από την ΕΕ, με μια σειρά υποστηρικτικών πρωτοβουλιών πολιτικής με σκοπό την ουσιαστική αντιμετώπιση του ψηφιακού εθισμού και την ενδυνάμωση των πολιτών με την ικανότητα να προσδιορίζουν πώς χρησιμοποιούν τις ψηφιακές υπηρεσίες και τα προϊόντα για να προωθήσουν τους δικούς τους σκοπούς και να προστατεύονται από νέες μορφές εθισμού και προβληματικές χρήσεις του διαδικτύου·

3. εκφράζει την ανησυχία του για το γεγονός ότι ορισμένες πλατφόρμες και άλλες εταιρείες τεχνολογίας εκμεταλλεύονται ψυχολογικές ευπάθειες για τον σχεδιασμό ψηφιακών διεπαφών για εμπορικά συμφέροντα, που μεγιστοποιούν τη συχνότητα και τη διάρκεια των επισκέψεων των χρηστών, ώστε να παρατείνουν τη χρήση επιγραμμικών υπηρεσιών και να συντηρούν τη δραστηριότητα στην πλατφόρμα· τονίζει ότι ο εθιστικός σχεδιασμός μπορεί να προκαλέσει βλάβη στη σωματική και ψυχολογική υγεία, καθώς και υλική βλάβη στους καταναλωτές· καλεί την Επιτροπή να αξιολογήσει επειγόντως και, εάν υπάρχουν, να γεφυρώσει υφιστάμενα ρυθμιστικά κενά όσον αφορά τις ευπάθειες των καταναλωτών, τα σκοτεινά μοτίβα και τα εθιστικά χαρακτηριστικά των ψηφιακών υπηρεσιών·

4. τονίζει ότι, παρά το έντονα εξελισσόμενο νομικό πλαίσιο της ΕΕ στον ψηφιακό τομέα, συμπεριλαμβανομένης της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες ή της πράξης για την ΤΝ, το ζήτημα του εθιστικού σχεδιασμού δεν καλύπτεται επαρκώς από την ισχύουσα ενωσιακή νομοθεσία και, εάν δεν αντιμετωπιστεί, θα μπορούσε να οδηγήσει σε περαιτέρω επιδείνωση του τομέα της δημόσιας υγείας, ιδίως όσον αφορά τους ανηλίκους· θεωρεί ότι, εάν το θέμα δεν αντιμετωπιστεί, το Κοινοβούλιο θα πρέπει να αναλάβει ηγετικό ρόλο και να κάνει χρήση του δικαιώματός του για νομοθετική πρωτοβουλία· καλεί την Επιτροπή να διασφαλίσει την αυστηρή και σθεναρή επιβολή του συνόλου της ισχύουσας νομοθεσίας για το θέμα με τον μέγιστο δυνατό βαθμό διαφάνειας· καλεί την Επιτροπή να εγκρίνει τις αναγκαίες κατευθυντήριες γραμμές σύμφωνα με τα άρθρα 25 και 35 της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες για τον σκοπό αυτό·

5. καλεί την Επιτροπή να εξετάσει ποιες πρωτοβουλίες πολιτικής είναι απαραίτητες και να προτείνει νομοθεσία κατά του εθιστικού σχεδιασμού, όπου κρίνεται σκόπιμο και αναγκαίο· χαιρετίζει την πρωτοβουλία της Επιτροπής να διασφαλιστεί ίσο επίπεδο δικαιοσύνης εντός και εκτός διαδικτύου· παροτρύνει την Επιτροπή, κατά την αναθεώρηση της οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές[1], της οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών[2] και της οδηγίας για τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων[3] —του λεγόμενου ψηφιακού ελέγχου καταλληλότητας— να διασφαλίσει υψηλό επίπεδο προστασίας στο ψηφιακό περιβάλλον, δίνοντας προσοχή στην αντιμετώπιση των αυξανόμενων ζητημάτων που αφορούν τον εθιστικό, συμπεριφορικό και χειραγωγικό σχεδιασμό των επιγραμμικών υπηρεσιών και, στο πλαίσιο της εν λόγω αναθεώρησης, να επανεξετάσει επίσης τον ορισμό του «καταναλωτή», του «ευάλωτου καταναλωτή» και του «εμπόρου» στην ψηφιακή εποχή· τονίζει ότι είναι σημαντικό να διασφαλιστεί η αποτελεσματική και συνεκτική επιβολή της νομοθεσίας για τους καταναλωτές, με ιδιαίτερη προσοχή στις ευάλωτες ομάδες, όπως τα παιδιά·

6. υπενθυμίζει ότι η μελέτη συμπεριφοράς της Επιτροπής σχετικά με τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές στο ψηφιακό περιβάλλον διαπίστωσε ότι οι διατάξεις περί διαφάνειας κατά των σκοτεινών μοτίβων και των πρακτικών χειραγώγησης μέσω εξατομίκευσης, τόσο για τους μέσους όσο και για τους ευπαθείς καταναλωτές, δεν επαρκούν για την αντιμετώπιση των αρνητικών συνεπειών τους· καλεί την Επιτροπή να αξιολογήσει επειγόντως την ανάγκη απαγόρευσης των πλέον επιβλαβών πρακτικών, οι οποίες δεν περιλαμβάνονται ακόμη σε μαύρη λίστα ως παραπλανητικές εμπορικές πρακτικές στο παράρτημα Ι της οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές ή σε άλλη νομοθεσία της ΕΕ· υπενθυμίζει ότι αρκετά σκοτεινά μοτίβα και πρακτικές χειραγώγησης θα μπορούσαν ήδη να απαγορευτούν βάσει του καταλόγου παραπλανητικών εμπορικών πρακτικών του παραρτήματος Ι της οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές· σημειώνει, επιπλέον, ότι τα βασισμένα σε αρχές άρθρα 5 έως 9 της ΟΑΕΠ σχετικά με την επαγγελματική επιμέλεια, τις παραπλανητικές παραλείψεις και ενέργειες και τις επιθετικές πρακτικές παρέχουν μια βάση για την αξιολόγηση του θεμιτού χαρακτήρα των περισσότερων πρακτικών μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών·

---

1 Οδηγία 2005/29/ΕΚ της 11ης Μαΐου 2005 για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές των επιχειρήσεων προς τους καταναλωτές στην εσωτερική αγορά (ΕΕ L 149 της 11.6.2005, σ. 22).

2 Οδηγία 2011/83/ΕΕ, της 25ης Οκτωβρίου 2011, για τα δικαιώματα των καταναλωτών (ΕΕ L 304 της 22.11.2011, σ. 64).

3 Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95 της 21.4.1993, σ. 29).

7. υπενθυμίζει ότι στην αξιολόγηση της Επιτροπής για την ταξινόμηση των σκοτεινών μοτίβων επισημαίνεται ότι ορισμένα χαρακτηριστικά εθιστικού σχεδιασμού ενδέχεται να μην λαμβάνονται υπόψη στην ισχύουσα νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένης της λειτουργίας ατέρμονος κύλισης και της προεπιλεγμένης λειτουργίας αυτόματης αναπαραγωγής· τονίζει ότι άλλα χαρακτηριστικά εθιστικού σχεδιασμού, όπως η διαρκής ώθηση κοινοποιήσεων ή οι κοινοποιήσεις επιβεβαίωσης ανάγνωσης δεν καλύπτονται ούτε από την ισχύουσα νομοθεσία· υπενθυμίζει ότι εξακολουθεί να υπάρχει νομική αβεβαιότητα όσον αφορά τους κανόνες που ισχύουν για τον εθιστικό σχεδιασμό διεπαφών· υπογραμμίζει τις κατευθυντήριες γραμμές της οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές· τονίζει ότι είναι σημαντικό να επικαιροποιούνται οι κατευθυντήριες γραμμές και να παρέχεται ασφάλεια δικαίου στο πλαίσιο των νέων τεχνολογικών εξελίξεων· καλεί την Επιτροπή να αξιολογήσει και να απαγορεύσει τις επιβλαβείς εθιστικές τεχνικές που δεν καλύπτονται από την ισχύουσα νομοθεσία·

8. θεωρεί ότι οποιαδήποτε αναθεώρηση της οδηγίας για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ευαλωτότητα των καταναλωτών, λόγω της άνισης θέσης ισχύος τους στη σχέση μεταξύ εμπόρου και καταναλωτή που προκύπτει από εσωτερικούς και εξωτερικούς παράγοντες που εκφεύγουν του ελέγχου του καταναλωτή· τονίζει ότι η αυτονομία των καταναλωτών δεν θα πρέπει να υπονομεύεται από τις εμπορικές πρακτικές των εμπόρων, ιδίως από τον σχεδιασμό και τη λειτουργία της διεπαφής· για τον σκοπό αυτό, είναι της γνώμης ότι η οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές θα πρέπει να ενσωματώσει την έννοια της ψηφιακής ασυμμετρίας· σημειώνει ότι τόσο οι καταναλωτές όσο και οι φορείς επιβολής της νομοθεσίας βρίσκονται συχνά στο σκοτάδι σχετικά με το τι συμβαίνει πίσω από τις διεπαφές των επιγραμμικών υπηρεσιών λόγω έλλειψης γνώσεων και πληροφοριών· καλεί την Επιτροπή να εξετάσει το ενδεχόμενο αντιστροφής του βάρους της απόδειξης για πρακτικές που η Επιτροπή ή οι εθνικές αρχές έχουν διαπιστώσει ή υποθέσει ότι είναι εθιστικές· θεωρεί ότι οι επιχειρήσεις θα πρέπει να έχουν την υποχρέωση να αναπτύσσουν δεοντολογικά και δίκαια ψηφιακά προϊόντα και υπηρεσίες που να είναι απαλλαγμένα από σκοτεινά μοτίβα και παραπλανητικό ή εθιστικό σχεδιασμό· θεωρεί ότι αυτό συνιστά ορθή πρακτική της επαγγελματικής ευσυνειδησίας· σημειώνει ότι η κοινοποίηση των αποτελεσμάτων των πειραματικών πινάκων δεικτών των παρόχων επιγραμμικών υπηρεσιών, κατά περίπτωση, και των επακόλουθων επιπτώσεων στους χρήστες των πλατφορμών τους στις αρχές και τους καταναλωτές είναι καθοριστικής σημασίας για να αποδειχθούν οι επιπτώσεις των χαρακτηριστικών σχεδιασμού και ότι το χαρακτηριστικό σχεδιασμού δεν είναι εθιστικό· καλεί την Επιτροπή να εξετάσει και να αναθεωρήσει τον πειραματισμό με τους καταναλωτές ως προς το θέμα αυτό· θεωρεί ότι ο ορισμός της «απόφασης συναλλαγής» στην οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές περιλαμβάνει τη συνέχιση της χρήσης της υπηρεσίας (π.χ. κύλιση σε ροή περιεχομένου), της προβολής διαφημιστικού

περιεχομένου ή της επιλογής συνδέσμου, όπως περιγράφεται στις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής σχετικά με την οδηγία για τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές· επαναλαμβάνει ότι η οριζόντια νομοθεσία για τους καταναλωτές πρέπει να ανταποκρίνεται στο γεγονός ότι η ψηφιακή ασυμμετρία επηρεάζει επίσης τις αρχές επιβολής και, για τον σκοπό αυτό, καλεί την Επιτροπή να επανεξετάσει και, κατά περίπτωση, να ενισχύσει τον κανονισμό για τη συνεργασία όσον αφορά την προστασία των καταναλωτών[1]·

9. ζητεί από την Επιτροπή να αξιολογήσει τις εθιστικές και ψυχολογικές επιπτώσεις των συστημάτων συστάσεων που βασίζονται στην αλληλεπίδραση, ιδίως των υπερεξατομικευμένων συστημάτων, τα οποία κρατούν τους χρήστες στην πλατφόρμα όσο το δυνατόν περισσότερο, αντί να εξυπηρετούν την ενημέρωσή τους με πιο ουδέτερο τρόπο, και δίνουν ιδιαίτερη προσοχή σε υπηρεσίες που δεν διέπονται από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την πράξη για τις ψηφιακές υπηρεσίες· καλεί την Επιτροπή να αποσαφηνίσει περαιτέρω την εκτίμηση και τον μετριασμό του κινδύνου που προκύπτει από τις πολύ μεγάλες επιγραμμικές πλατφόρμες ως προς τις πιθανές βλάβες στην υγεία που προκαλούνται από τον εθιστικό σχεδιασμό συστημάτων συστάσεων κατά την επιβολή των άρθρων 34 και 35 της πράξης για τις ψηφιακές υπηρεσίες· ζητεί επίσης να εξεταστεί εάν και σε ποιον βαθμό είναι επιθυμητή η υποχρέωση μη χρήσης συστημάτων συστάσεων που βασίζονται στην αλληλεπίδραση «ως προκαθορισμένη ρύθμιση» και κατά πόσον η νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών θα πρέπει να παραχωρήσει στους καταναλωτές δικαίωμα ουσιαστικής εξατομίκευσης που θα τους παρέχει αποτελεσματικό έλεγχο· υπογραμμίζει ότι, όπως προκύπτει σαφώς από μαρτυρίες καταγγελτών, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ασφαλέστερα εναλλακτικά συστήματα συστάσεων, όπως εκείνα που βασίζονται σε χρονολογική σειρά, εκείνα που έχουν αυξημένο πραγματικό έλεγχο από τον χρήστη επί του περιεχομένου ή εκείνα που βασίζονται σε πιο ασφαλείς ρυθμίσεις· επιμένει στην προστασία των καταναλωτών μέσω τέτοιων ασφαλέστερων εναλλακτικών, ακόμη και αν οι εν λόγω εναλλακτικές λύσεις είναι λιγότερο επικερδείς για τις πλατφόρμες των κοινωνικών μέσων ενημέρωσης· καλεί την Επιτροπή να διερευνήσει ευκαιρίες για την προώθηση του ανοίγματος της υποδομής των κοινωνικών δικτύων, ώστε οι χρήστες να μπορούν να έχουν πρόσβαση σε εφαρμογές τρίτων ή να προσθέτουν εξωτερικές λειτουργίες στις αρχικές διεπαφές, ούτως ώστε να απομακρυνθούν από τις αρχικές και εθιστικές πτυχές των μέσων κοινωνικής δικτύωσης·

---

1 Κανονισμός (ΕΕ) 2017/2394 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2017, σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών που είναι αρμόδιες για την επιβολή της νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών και με την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004, ΕΕ L 345 της 27.12.2017, σ. 1.

Εθιστικός σχεδιασμός επιγραμμικών υπηρεσιών

10. ζητεί από την Επιτροπή, κατά την επανεξέταση της ισχύουσας ενωσιακής νομοθεσίας για τον εθιστικό σχεδιασμό, να προτείνει ένα ψηφιακό «δικαίωμα μη διατάραξης» για την ενδυνάμωση των καταναλωτών, καταργώντας από τον σχεδιασμό όλα τα στοιχεία έλκυσης προσοχής και επιτρέποντας στους χρήστες να επιλέγουν την ενεργοποίηση των χαρακτηριστικών αυτών με απλά και εύκολα προσβάσιμα μέσα —ενδεχομένως με μια συνοδευτική υποχρεωτική προειδοποίηση για τους πιθανούς κινδύνους ενεργοποίησης αυτών των χαρακτηριστικών προαιρετικής επιλογής—, προσφέροντας έτσι στους καταναλωτές πραγματική επιλογή και αυτονομία, χωρίς να τους υπερφορτώνει με πληροφορίες·

11. καλεί την Επιτροπή να ενθαρρύνει τον εξ ορισμού δεοντολογικό σχεδιασμό των επιγραμμικών υπηρεσιών· πιστεύει ακράδαντα ότι οι πάροχοι θα πρέπει να απομακρυνθούν από τις λειτουργίες της πλατφόρμας που ενθαρρύνουν την εστίαση στη μονοπώληση της προσοχής των χρηστών· καλεί την Επιτροπή να καταρτίσει κατάλογο ορθών πρακτικών για στοιχεία σχεδιασμού που να μην είναι εθιστικά ή χειραγωγικά και να διασφαλίζουν ότι οι χρήστες έχουν πλήρη έλεγχο και μπορούν να αναλαμβάνουν συνειδητές και ενημερωμένες ενέργειες στο διαδίκτυο χωρίς να αντιμετωπίζουν υπερκορεσμό πληροφοριών ή υποσυνείδητο επηρεασμό· τονίζει ότι η πολιτική δράση στον τομέα αυτό δεν θα πρέπει να επιβαρύνει τους καταναλωτές, ιδίως τους ευάλωτους χρήστες ή τους νόμιμους κηδεμόνες τους, αλλά να αντιμετωπίζει τη ζημία που προκαλεί ο εθιστικός σχεδιασμός· επισημαίνει τις βέλτιστες πρακτικές του «σκέψου πριν διαδώσεις» —όπου απενεργοποιούνται όλες οι κοινοποιήσεις εξ ορισμού—, των πιο ουδέτερων διαδικτυακών συστάσεων —όπως εκείνων που βασίζονται σε χρονολογική σειρά ή σε αυξημένο έλεγχο του χρήστη—, της εξ αρχής επιλογής μεταξύ έγχρωμων ή ασπρόμαυρων εφαρμογών, των προειδοποιήσεων όταν οι χρήστες έχουν περάσει πάνω από 15 λεπτά ή 30 λεπτά σε συγκεκριμένη υπηρεσία, του αυτόματου κλειδώματος ορισμένων υπηρεσιών μετά από προκαθορισμένο χρόνο χρήσης, ιδίως από ανηλίκους, της δυνατότητας των χρηστών να περιορίζουν την πρόσβαση σε ορισμένες εφαρμογές μεταξύ ορισμένου χρονικού διαστήματος, ιδίως για ανηλίκους, των εβδομαδιαίων περιλήψεων του συνολικού χρόνου επί οθόνης —με περαιτέρω ανάλυση ανά επιγραμμική υπηρεσία— και των εκστρατειών ευαισθητοποίησης εντός της εφαρμογής σχετικά με τους πιθανούς κινδύνους που προκύπτουν από προβληματικές επιγραμμικές συμπεριφορές· επιπλέον, πιστεύει ότι η ευρεία χρήση εκπαιδευτικών κατευθυντήριων γραμμών και σχεδίων πρόληψης, καθώς και εκστρατειών ευαισθητοποίησης, θα πρέπει να προωθήσει στρατηγικές αυτοελέγχου που θα βοηθήσουν τα άτομα να αναπτύξουν ασφαλέστερες επιγραμμικές συμπεριφορές και νέες υγιεινές συνήθειες·

12. πιστεύει ότι κάθε αντίδραση σε ενωσιακό επίπεδο θα πρέπει να αποσκοπεί στην εδραίωση ουσιαστικής διαβούλευσης, συνεργασίας και συνέργειας με τα ενδιαφερόμενα μέρη και μεταξύ αυτών, και στη συμμετοχή ιδίως των νομοθετών, των φορέων δημόσιας υγείας, των επαγγελματιών του τομέα της υγείας, της βιομηχανίας, ιδίως των ΜΜΕ, καθώς και των ρυθμιστικών αρχών, των οργανώσεων καταναλωτών και των ΜΚΟ· τονίζει ότι τα ενδιαφερόμενα μέρη ενθαρρύνονται να εργαστούν από κοινού για την ανάπτυξη, την αξιολόγηση και τη λήψη ρυθμιστικών μέτρων για την πρόληψη και την ελαχιστοποίηση της βλάβης που σχετίζεται με προβληματικές επιγραμμικές συμπεριφορές· καλεί την Επιτροπή να διευκολύνει τον εποικοδομητικό διάλογο μεταξύ όλων των σχετικών ενδιαφερόμενων μερών· υπογραμμίζει την ανάγκη δημιουργίας κατάλληλου βήματος για τη διενέργεια του εν λόγω διαλόγου·

13. τονίζει τις σοβαρές επιπτώσεις του εθιστικού σχεδιασμού σε όλα τα άτομα, αλλά ιδίως στα παιδιά και τους εφήβους· υπογραμμίζει την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα σχετικά με τον εθιστικό σχεδιασμό, τις μορφές και τις επιδράσεις του· ζητεί από την Επιτροπή να συντονίσει, να διευκολύνει και να χρηματοδοτήσει στοχευμένη έρευνα, και την καλεί να καταβάλει επιπλέον προσπάθειες σε διεθνή κλίμακα για την προώθηση της ρύθμισης του εθιστικού σχεδιασμού στο διαδίκτυο στο πλαίσιο αυτό και την ανάγκη προώθησης και εφαρμογής πρωτοβουλιών πολιτικής και βιομηχανικών προτύπων για την ασφάλεια, από το στάδιο του σχεδιασμού των ψηφιακών υπηρεσιών και προϊόντων για τα παιδιά που μπορούν να ενθαρρύνουν τη συμμόρφωση με τα δικαιώματα των παιδιών·

°

° °

14. αναθέτει στην Πρόεδρό του να διαβιβάσει το παρόν ψήφισμα στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή.